

Mental Health and Psychosocial Support *blijft* prioriteit in Nederlands ontwikkelingssamenwerking beleid

---

Position paper

December 2021

Mental Health and Psychosocial Support *blijft* prioriteit in Nederlands ontwikkelingssamenwerking beleid

In aanloop naar de nieuwe regeerperiode en de coalitie plannen om budget voor psychosociale zorg te blijven waarborgen in noodhulpbudgetten, vragen wij uw aandacht voor het belang van MHPSS. Ondergetekende organisaties waarderen de mogelijkheid om onze visie op mentale zorg en psychosociale steun (aangegeven als MHPSS) te delen met u als kamerlid van de BUHA-OS commissie.

Onze vraag aan de BUHA-OS commissie

Concreet vragen wij van u dat Nederland haar **internationale voortrekkersrol behoudt en articuleert** door te blijven pleiten voor een verbeterde integratie van MHPSS in noodhulp, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking en daarbij middelen vrijmaakt voor de noodzakelijke integratie van MHPSS in programma's en beleid.

Hiervoor zijn vier belangrijke redenen

1. Mentale gezondheid en psychisch welbevinden zijn, behalve een mensenrecht, ook voorwaardelijk voor de beëindiging van conflicten en opbouw van een stabiele en welvarende samenleving;
2. Psychosociale hulp en geestelijke gezondheidszorg zijn de investering meer dan waard - met laagdrempelige hulp is veel impact te bereiken;
3. De noden zijn gigantisch: 4 miljoen door conflict getroffen mensen kampen met psychische problemen. De potentie voor positieve verandering is groot, maar de financiering en capaciteit ontbreekt. Terwijl voorkomen beter is dan genezen;
4. Nederland heeft relatief veel kennis en kunde op dit gebied, en is hierin uniek en relevant in de wereld. Nederland heeft zich laten zien als voortrekker, en er liggen veel kansen om deze rol voort te zetten en verder te versterken.

Waarom MHPSS niet kan wachten

Oorlog, crisis, rampen en langdurige stressoren als armoede en uitbuiting laten hun sporen na in de hoofden en harten van de mensen die getroffen worden. Vooral het cumulatieve effect van meerdere crises of gewelddadige conflicten kruipt mensen onder de huid. Wereldwijd staat de mentale gezondheid en het welbevinden van veel mensen onder grote druk.

Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS) gaat over de hulp aan deze mensen. Het betreft alle hulp die het psychosociaal welzijn en de veerkracht van mensen beschermt en bevordert, en die psychische problemen voorkomt of behandelt.¹

1. De noden zijn enorm

Volgens de Wereldbank en de WHO kampt **1 op de 5 mensen in fragiele en door conflict getroffen gebieden met milde tot zware psychische problemen.**²

En terwijl de WHO schat dat 20% van de kinderen en jongeren wereldwijd te maken krijgt met psychische klachten, is dit aantal vele malen groter voor kinderen in humanitaire crisissituaties. Zo laat recent onderzoek³ zien dat als gevolg van de COVID-19 pandemie, **70% van de vluchtelingenkinderen en 57% van alle 800 miljoen kinderen in fragiele- en conflictgebieden psychosociale steun nodig heeft.** Ook in meer stabiele gebieden zijn de noden groot; 1 op de 6 mensen kampt op enig moment met een psychische aandoening.⁴

Vooraf in landen met wijd verspreid 'alledaags geweld' tegen kinderen, vrouwen, en minderheidsgroepen, komen mentale problemen veel voor. Zo is **zelfdoding de alarmerende 2e grootste doodsoorzaak van jongeren tussen de 15-24 jaar oud,** waarvan bijna 80% in lage -en middeninkomenslanden.⁵ Uit onderzoek blijkt dat vrouwen en meisjes een verhoogd risico lopen op mentale en psychosociale problemen als gevolg van sociale en gender gerelateerde normen in de maatschappij.⁶

COVID-19 onderstreept de noodzaak. De COVID-19 pandemie maakt pijnlijk duidelijk hoe een mondiale crisis de veerkracht zowel van individuen en samenlevingen op de proef kan stellen. Specifiek de meest kwetsbaren in een samenleving worden hard geraakt - ook in een land als Nederland, één van de meest welvarende landen ter wereld. Sinds COVID-19 heeft **80% van kinderen en 89% van ouders meer angst, stress en depressieve klachten**⁷ en

¹ [IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings \(English\).pdf \(interagencystandingcommittee.org\)](#)

² [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis - The Lancet](#)
Met 2 miljard mensen in conflictgebieden

³ [World Vision International & War Child \(2021\). The silent pandemic.](#)

⁴ [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis - The Lancet](#)

⁵ [Adolescent mental health \(who.int\)](#)

⁶ [Mental health, maternal health and sexual and reproduction health and rights \(publishing.service.gov.uk\)](#)

⁷ <https://app.mhpss.net/?get=354/the-hidden-impact-of-covid-19-on-child-protection-and-wellbeing.pdf>

heeft **70% van de vluchtelingenkinderen psychosociale zorg nodig**.⁸ VN Secretaris Generaal Guterres heeft zich in heldere woorden over het belang van MHPSS uitgesproken, vooral voor de meest kwetsbare groepen als gevolg van conflicten of natuurrampen, en daar bovenop COVID-19.⁹ Eveneens heeft onze eigen koningin Maxima haar inzet voor mentale gezondheid toegezegd voor de komende 10 jaar.¹⁰

2. Groot gebrek aan capaciteit en financiering

Ondanks de omvang van het probleem zijn er grote zorgen omtrent de beschikbare capaciteit en financiering. Met name in lage inkomenslanden is er een nijpend tekort aan zorgverleners die mentale zorg en psychosociale hulp kunnen verlenen: er is **slechts 1 psychiater per 2.000.000 mensen, en 1 verpleegkundige per 240.000 mensen**.¹¹ Deze ratio is in hoge inkomenslanden 170 maal hoger voor psychiaters en 70 keer hoger voor verpleegkundigen.¹² De onlangs gepubliceerde WHO Mental Health Atlas¹³ laat zien dat minder dan 50% van de mensen met psychische problemen de zorg krijgt die nodig is. In lage inkomenslanden is dit naar schatting zelfs 90%.¹⁴ In fragiele staten, en tijdens rampen en conflicten ligt dat percentage nog hoger.

Ondanks deze enorme noden en capaciteitsbeperkingen gaat **wereldwijd minder dan 1% van financiering voor niet-overdraagbare ziekten naar mentale gezondheid**, terwijl maar liefst 20% van alle gemelde gezondheidsproblemen betrekking heeft op psychisch en psychosociaal welzijn.¹⁵ Dat betekent ineffectieve besteding van gezondheidsbudgetten, zeker omdat de impact van geestelijke gezondheidszorg naast de reguliere gezondheidszorg alom bewezen is.¹⁶ Bovendien gaat van het wereldwijde ontwikkelingsbudget slechts 0,14% naar psychosociale steun voor kinderen en jongeren.¹⁷ Volgens recente berekeningen is 3,07 dollar per kind nodig om psychosociale steun op te schalen, er is 1,4 miljard dollar nodig om alle kinderen in conflictgebieden te kunnen bereiken.¹⁸

Wegens COVID-19 neemt de aandacht voor de boven geschetste problematiek weliswaar toe, maar daadwerkelijke toename in financiering blijft achter. Zo blijkt uit een recente survey van de WHO dat 9 op de 10 landen MHPSS onderdeel maken van hun COVID-19 response plannen, maar dat **slechts 17% van deze landen ook voldoende financiering beschikbaar stelt voor het dekken van de benodigde MHPSS diensten**.¹⁹

---

⁸ https://www.warchildholland.org/documents/217/The_Silent_Pandemic.pdf

⁹ "Mental health services are an essential part of all government responses to COVID-19" | United Nations

¹⁰ [Koningin Máxima focust op mentale gezondheid - Blauw Bloed \(eo.nl\)](#)

¹¹ [Mental health action plan 2013 - 2020 \(who.int\)](#)

¹² [10 facts on mental health \(who.int\)](#)

¹³ [WHO report highlights global shortfall in investment in mental health](#)

¹⁴ [Reducing the treatment gap for mental disorders: a WPA survey - PubMed \(nih.gov\)](#)

¹⁵ [Financing Global Health | IHME Viz Hub \(healthdata.org\)](#)

¹⁶ [Implications of not Addressing Mental Health and Psychosocial Support \(MHPSS\) Needs in Conflict Situations | Resource Centre \(savethechildren.net\)](#)

¹⁷ [Desk-review-The-Funding-Gap-for-Child-and-Family-Mental-Health-and-Wellbeing.pdf \(mhpssc Collaborative.org\)](#)

¹⁸ https://www.warchildholland.org/documents/217/The_Silent_Pandemic.pdf

¹⁹ [The impact of COVID-19 on mental, neurological and substance use services \(who.int\)](#)

3. De impact van MHPSS is groot

- + Geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun redt levens. Het is een basisbehoefte. Wanneer er niet tijdig wordt geïnvesteerd in MHPSS is **de impact op het individu en samenleving groot**. Het ervaren van sterke, langdurige of terugkerende tegenslagen, heeft een cumulatief effect en kan leiden tot allerlei mentale problemen zoals angst, depressieve klachten en traumatische stress. Vooral kinderen zijn extra kwetsbaar wanneer ze niet tijdig de juiste hulp ontvangen. Het staat een optimale ontwikkeling en functioneren in de weg, evenals het vermogen om zinvolle relaties aan te gaan, te leren op school, te werken en weloverwogen beslissingen te nemen.²⁰
- + Mentale gezondheid en psychosociaal welzijn is daarmee **integraal aan andere beleidsterreinen**, waaronder onderwijs, (seksuele) gezondheid en rechten, werkgelegenheid en gendergelijkheid. Werkelijke voortgang op een aantal Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs), voornamelijk op gezondheid (SDG3), onderwijs (SDG4), gendergelijkheid (SDG5), bescherming, vredesopbouw en stabilisatie (SDG16) kan pas bereikt worden als ook langdurige stress, mentale problemen en (intergenerationeel) trauma worden aangepakt.
- + Zonder gedegen aanpak van psychische problemen van de bevolking is wederopbouw in een land moeizamer. Niet alleen de zichtbare wonden, maar ook de onzichtbare wonden van oorlog, geweld en crisis moeten worden geadresseerd in hulp en herstel. Toegang tot MHPSS versterkt de veerkracht van het individu en de gemeenschap om met tegenslagen om te gaan. Mentaal gezonde burgers in gemeenschappen **versterken de sociale cohesie**²¹, wat van belang is bij vredesprocessen en bij de integratie van vluchtelingen en gemeenschappen in Nederland en/of Europa²². Het integreren van mentale zorg en psychosociale hulp in noodhulp, ontwikkelingssamenwerking en vredesopbouw, maakt dat ook de overige (nood)hulp duurzamer is. Mensen kunnen immers meer met hulp als het beter met ze gaat.
- + **Voorkomen is beter dan genezen**, en ernstige problemen kunnen vaak voorkomen worden. Wanneer niet tijdig de juiste (preventieve) zorg beschikbaar is, vergroot dit de kans op ernstiger psychische problemen, waarvoor meer specialistische en duurdere hulp nodig is. De Wereldbank schat dat geestelijke gezondheidsproblemen de internationale samenleving tussen de 2,5 – 8,5 biljoen per jaar kost.^{23 24} En dat terwijl een **investering van 1 dollar in het mentale welzijn van mensen ons 5 dollar oplevert in algehele gezondheid en productiviteit**.²⁵ Er zijn methoden en manieren ontwikkeld waarmee met relatief **weinig middelen en investering enorme winst**

---

²⁰ [Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen \(rivm.nl\)](#)

²¹ [Streets Tell Stories Research Report - Cordaid International](#)

²² <https://www.focus-refugees.eu/>

²³ [World Bank Document](#)

²⁴ <https://thl.fi/en/web/thlfi-en/research-and-development/research-and-projects/the-paloma-project-improving-mental-health-services-for-refugees>

²⁵ [Investment paper lancet psychiatry final.pdf \(who.int\)](#)

behaald kan worden op het mentale welbevinden en het voorkomen van ernstigere psychische problemen.²⁶ Nederland speelt een belangrijke rol in het internationaal leveren, borgen en opschalen van deze kennis.

- + Het welbevinden en (mentaal) gezond houden van hulpverleners en vrijwilligers zelf ('staff care') is cruciaal. We hebben dit zelf gezien in de COVID pandemie in Nederland waar medische teams die laagdrempelig ondersteund werden op zelfzorg, beter konden werken. Zo is het ook in teams betrokken bij internationale hulpverlening; **goede, laagdrempelige zelfzorg is onmisbaar voor effectieve hulpverlening.**

De rol die van Nederland wordt verwacht

Voortrekker op MHPSS in noodhulp, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking

Nederland wordt door de internationale gemeenschap momenteel aangemerkt als **voortrekker op MHPSS in noodhulp, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking**, vanwege de grote kennis en ruime ervaring die ons land heeft in combinatie met de aandacht die overheid en maatschappelijke organisaties daaraan geven. Er zijn internationale afspraken gemaakt over integratie van geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun (MHPSS) in crisissituaties.²⁷

Nederland heeft eind 2019 de *Declaration Mind the Mind Now*²⁸ geïnitieerd en onderschreven, die tientallen concrete actiepunten bevat. Nederland heeft aan verschillende punten opvolging gegeven, maar de inzet moet worden opgeschroefd om impact te maken. Daarnaast heeft Nederland het 'Copenhagen Action Plan'²⁹ onderschreven, de *MHPSS*³⁰ *Resolutie van de Rode Kruis Rode Halve Maan Beweging* aangenomen en zich gecommitteerd aan diens 'Psychological First Aid Pledge'. Bovendien heeft Nederland zich er recentelijk nog voor ingespannen tijdens de WHA74 dat lidstaten zich hebben gecommitteerd aan het doel dat 80% van de landen in 2030 systemen heeft om mentale en psychosociale hulp te verlenen in geval van crises.³¹

Internationaal blijft politieke druk noodzakelijk om aandacht voor dit onderwerp niet te laten verslappen en om steviger inzet te bestendigen. Zo werd MHPSS pas echt goed geïntegreerd in versie 2.0 van het Global Humanitarian Response Plan (GHRP) op de

²⁶ De voornaamste interagency en internationale producten zijn gebundeld bij de IASC MHPSS Reference Group, mhps.net en mhinnovation.net

²⁷ [International Conference on Mental Health and Psychosocial Support in Crisis Situations – Amsterdam, 7 & 8 October 2019 | Ministry of Foreign Affairs | Government.nl](#)

²⁸ [Amsterdam Conference Declaration | Diplomatic statement | Government.nl](#)

²⁹ [Copenhagen 2020 Action Plan for Child, Youth and Family MHPSS](#)

³⁰ [IC resolution template \(pscentre.org\)](#)

³¹ Als onderdeel van het geüpdate [Comprehensive Mental Health Action Plan](#)

COVID-pandemie, na internationale druk o.a. van Nederland. Op de "Mind Our Rights, Now!" internationale MHPSS conferentie in Parijs (5 en 6 oktober 2021) kregen de Ministeriële conferentiegangers een overzicht van de versnelde groei in het zorgaanbod via de computer of mobiele telefonie als gevolg van de COVID-19 pandemie. Nederland steunt de routekaart uit deze wereldtop die de nodige stappen belicht onderweg naar de volgende conferentie in Italië in 2022. Deze routekaart omvat een jaarlijks terugkerende internationale bijeenkomst met beleidsmakers en praktijkbeoefenaars om ontwikkelingen en uitdagingen rond MHPSS te inventariseren.

Wat wij vragen aan u als kamerlid

Gezien de ernst, urgentie en omvang van de mentale gezondheid in de wereld, en de expertiserol die Nederland vervult, verzoeken wij het volgende:

- 1. Nederland behoudt MHPSS als prioriteit in noodhulp zoals vastgelegd in het regeerakkoord, en breidt deze plannen uit naar vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking. MHPSS is een mensenrecht, omdat het levens redt in noodsituaties, en essentieel is voor herstel- en ontwikkelingswerk op de lange termijn en vredesopbouw.**

Nederland behoudt daarbij haar leiderschapspositie en commitment om internationaal samenwerking met andere landen, donoren en actoren, zoals de Wereldbank, WHO, UNICEF en UNHCR blijvend te versterken en te beïnvloeden. Nederland is in 2021 de top tien van donor/bijdrager aan UN OCHA en verstrekt ongeveer \$8,4 miljoen aan niet-geormerkte fondsen aan UN OCHA. Zo dient Nederland:

- + MHPSS als humanitaire prioriteit te behouden en inzet en steun aan UN OCHA te handhaven, zo niet vergroten;
- + Tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de ODSG in 2022 bij UN OCHA te pleiten voor het beter in beeld brengen van MHPSS noden middels Rapid Needs Assessments, het oormerken van bijdragen aan MHPSS en het traceren hiervan middels de Financial Tracking Service. Dit betekent ook een deel van haar bijdrage aan UN OCHA te reserveren voor het ondersteunen van MHPSS-interventies, met name voor het opschalen van evidence-based interventies en instrumenten, waarbij wordt opgemerkt dat alle andere top negen donoren van UN OCHA aanzienlijke geormerkte bijdragen hebben aan hun eigen humanitaire beleidsprioriteiten.
- + In het kader van het wereldwijde herstel van COVID-19 en andere crises, zich er meer voor in te spannen dat overheden, donoren en actoren bijdragen aan de ontwikkeling en financiering van nationale actieplannen, gericht op het versterken van bestaande (gezondheids)systemen en *community-based services* om de mentale gezondheid van de meest kwetsbaren te beschermen. Het is hierbij van belang dat Nederland erop aandringt dat gemeenschappen, inclusief jongeren, met

ervaringsdeskundigheid nauw worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoer van beleid en programma's.

2. Nederland neemt concrete stappen om te zorgen dat alle uitvoeringsorganisaties die Nederlandse financiering ontvangen voor ontwikkelingssamenwerking, noodhulp en vredesopbouw (inclusief nationale overheden, NGOs, CSOs, lokale partners en de VN) bijdragen aan het bevorderen van mentale gezondheid en psychosociaal welzijn van gemeenschappen en individuen.

- + Duurzame inzet op capaciteitsversterking en bestaande financiering hiertoe via de Dutch Relief Alliance (DRA), de Country Based Pooled Funds (CBPFs), De Rode Kruis en Rode Halve Maan Beweging, en het Education Cannot Wait (ECW) fonds, en initiatieven zoals de Minimum Service package, het VN Peace Building Fund en RVO pool of experts. Dit betekent ook versterken van capaciteit op MHPSS door niet-experts, zoals maatschappelijk werkers, leerkrachten en vrijwilligers.
- + Financiering mogelijk maken voor specifieke interventies die de meest kwetsbaren (migranten, kinderen, jongeren, ouderen, slachtoffers van geweld, (natuur)rampen en conflict, zoals vluchtelingen) toegang geven tot noodzakelijke MHPSS. Lange termijn financiering is hierbij van belang, om psychosociaal welzijn en veerkracht te versterken en sociale cohesie te bewerkstelligen.
- + MHPSS dient structureel meegenomen en getraceerd te worden in nationale en internationale (humanitaire) beleidsdocumenten en responseplannen, met bijpassende budgetlijnen en resultaatindicatoren in de verschillende budgetten voor noodhulp, opvang in de regio, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking. Alleen dan zal MHPSS ook daadwerkelijk geïntegreerd worden in programmering.

Dit position paper 'Mental Health and Psychosocial Support blijft prioriteit in Nederlands OS beleid' is een gezamenlijk initiatief van ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum, Cordaid, Healthnet TPO, IFRC PS Centre, Nederlandse Rode Kruis, Save the Children, Unicef en War Child Holland.

